

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi
Asiantuntijakuuleminen/ Erikoissairaanhoidon johtajat ry/ Sirpa Rainesalo

Lausuntopyyntö valiokunnan kokoukseen torstaina 3.4.2025

Lausunto hallituksen esityksestä (14/2025 vp) eduskunnalle laeiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain ja työaikalain 2 ja 19 §:n muuttamisesta

Erikoissairaanhoidon johtajat ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä ja toivoo seuraavien näkökulmien huomioimista lakiesityksessä sekä lainmuutosten saattamista voimaan nopeasti.

Yleistä

Yhdistys pitää hyvänä yllä mainitun työriitojen sovittelua koskevan lainsäädännön täydentämistä, jotta suojelutyö turvataan aiempaa vahvemmin työtaistelutilanteissa. Ilman lainsäädäntöä työnantaja ei pysty selviytymään lakisääteisistä velvoitteistaan.

Vaikka työtaisteluoikeus on jokaisen perusoikeus niin pysyvä lainsäädäntö, jolla turvataan perusoikeudet kuten hengen ja terveyden suoja, on tarpeen. Lainsäädäntöä on tarvittu aiemminkin työtaistelutilanteissa silloin, kun potilaiden ja asiakkaiden henki sekä terveys ovat olleet uhattuina. Vuoden 2022 työtaistelut ja niiden vuoksi säädetty laki välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana (826/2022) ja potilasturvallisuuslaki (1027/2007) osoittivat pysyvän sääntelyn puuttumisesta seuraavat ongelmat. Työtaistelutilanne näyttäytyi laajasti vakavana, sillä sen piirissä oli hengelle ja terveydelle kriittistä erikoissairaanhoidoa laajasti.

Vuoden 2022 työtaistelussa ongelmana suojelutyön suhteen oli myös se, että työntekijöitä ei välttämättä saatu järjestöjen lupaamaan suojelutyöhön. On tärkeää luoda lainsäädännöllä yhdistyksen suuntaan velvoite myös tosiasiasa ja käytännössä pitää huoli siitä, että luvattua suojelutyötä saadaan.

Vuoden 2022 työtaistelutilanne johti merkittäviin hoitoon pääsyn ongelmiin useilla alueilla, jota ei toistaiseksi vielä ole kyetty purkamaan, huolimatta rahallisista ja ajallisista lisäyksistä, joita haasteellisiin kohtiin on kohdennettu.

Vastuut terveydenhuollossa työtaistelutilanteissa

Terveydenhuoltolain 57 §:n mukaan terveydenhuollon toimintayksikössä on oltava vastaava lääkäri. Vastaavan lääkärin on johdettava ja valvottava toimintayksikön terveyden- ja sairaanhoidtoa. Edelleen potilaan sairaanhoidon aloittamisesta ja lopettamisesta sekä potilaan siirtämisestä toiseen toimintayksikköön päättää vastaava lääkäri tai hänen antamiensa ohjeiden mukaan muu laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö. Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä määrittelee ne pätevyysvaatimukset, mitä tehtävissä edellytetään.

Myös kiireelliseen hoitoon tai sen tarpeen arviointiin liittyvään diagnostiikkaan tai muihin toimenpiteisiin liittyvät päätökset tehdään lääketieteellisin perustein, ja päätökset tekee

viime kädessä asiasta vastaava lääkäri. Lääketieteellisin perustein tehtyjen hoitopäätösten toteuttaminen edellyttää erikoissairaanhoidossa aina henkilöresursseja, joiden osaamisen tulee vastata hoidon tarpeita.

Ensisijainen vaihtoehto olisi ollut rajata kaikkein kriittisimmät toiminnot työtaistelun ulkopuolelle esim. päivystys- ja teho-osaston toiminta. Rajanveto turvattavista toimista on aina vaikeaa, mutta viimekädessä päätös pitäisi olla työnantajalla. Esimerkiksi lääkäreiden arviot potilasturvallisuudesta tai hoidon tarpeesta ja sitä myöden työnantajan vastuut resursoinnista eivät lakiesityksen pohjaltakaan muodosta suojelutyön päätösten pohjaa. Nyt ehdotetun mukaisesti lakkotilanteessa päätöksen suojelutyön vaatimista resurseista tekisi työntekijäliitto ja käytännössä siis henkilöt, joiden kompetenssi tai koulutuksellinen pätevyys ei vastaa lain vaatimuksia mm. potilaan hoidon toteuttamisesta. Ehdotetun lainsäädännön mukaisesti lakkotilanteissa siirrettäisiin oikeus tehdä potilaan hoitoon, terveyteen ja henkeen välittömästi vaikuttavia resurssipäätöksiä henkilöille, joilla ei ole lain vaatimaa pätevyyttä asianomaisten päätösten tekemiseksi. Terveystoimilain 57 § määrittelee vastuun terveydenhuollossa, eikä tätä vastuuta voida lakkotilanteessa siirtää taholle, jonka ammatillinen pätevyys ei vastaa lain vaatimuksia.

Terveystoimilain 57 §:n vastaavaa lääkäriä koskeva sääntely turvaa osaltaan perusoikeuksien toteutumista huolehtimalla siitä, että terveystoimien tarjoaminen ja hoidon tarpeen arviointi perustuu riittävälle asiantuntemukselle. Välttämättömän suojelutyön laajuuden arviointi ei voi perustua tämän heikommalle asiantuntemukselle. Vastaava lääkäri arvioi tällöin virkavastuullaan sen, millainen resursointi tarvitaan, jotta potilaiden hengen turvaamiseksi tai pysyvän vakavan vammautumisen estämiseksi välttämättä tarvittavaa hoitoa pystytään tarjoamaan.

Mahdollisessa erimielisyystilanteessa suojelutyön laajuudesta ja työtaistelun rajaukseen liittyen kriittisissä terveydenhuollon palveluissa suojelutyön laajuudesta pitäisi päätösvastuu olla työnantajalla, joka tekee päätökset lääketieteellisin perustein.

Suojelutyön rajojen määrittäminen riittävän ajoissa ja hätätyö

Nyt lainsäädännössä kuvataan ilmoitusaika vain työnseisauksille. Myös muiden työtaistelutoimenpiteiden ilmoittamiseen olisi hyvä saada vähintään vastaava ilmoitusaika. Työnantajalle on tärkeää voida varautua työtaistelutilanteeseen, mistä syystä ilmoitus työtaisteluista on kriittistä saada ajoissa. Toimintojen ja henkilöstön uudelleenorganisointi vaatii väkisin aikaa.

Hätätyötä on voitava käyttää kriittisissä tilanteissa potilaan hengen ja terveyden turvaamiseksi. Mikäli hätätyöstä joudutaan tekemään päätös, esitys ei ota kantaa siihen, miten jatkossa toimitaan suhteessa työriitalakiin, jos hätätyötä on jo jouduttu teettämään.

Yllä kuvattujen epävarmuuksien vuoksi on myös hätätyötä koskevan lainsäädännön tarkentaminen tärkeää, sillä se on työnantajan viimesijainen keino hoitaa vastuullaan olevia tehtäviä. Olisi tärkeää määritellä hieman tarkemmin vielä sitä, mikä on uudessa lainsäädännössä tarkoitettu akuutti tilanne.

Lakimuutoksessa lähdetään siitä, että tietyissä akuuteissa tilanteissa, joissa tuomioistuintie tai neuvottelu suojelutyöstä ovat liian hitaita keinoja, voidaan käyttää hätätyötä. Lakiesityksessä ei kuitenkaan määritellä tarkemmin sitä, milloin mitäkin keinoa tulisi käyttää. Lain tulkitsijan vastuulle jää määritellä, onko hätätyö käytettävissä

Työtaisteluilmoituksen saatuaan työnantajan velvollisuutena on neuvotella työntekijöitä edustavien yhdistysten kanssa suojelutyön turvaamisesta. Prosessin tulisi olla erittäin sujuva, jotta vältetään potilaiden sekä asiakkaiden hengen ja terveyden vaarantumiselta.

Erikoissairaanhoidon johtajat ry:n puolesta
hallituksen puheenjohtaja Sirpa Rainesalo